

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

מסכת סנהדרין - דף ז

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

עיונים על הדף

שורש הדין באיסור בשר וחלב

הגמ' דנה בארוכה האם לומדים אם למקרא או אם למסורת, בתחילת הסוגיא מה שהכריח את הגמ' לטעון שלכולם חייבים ללמוד אם למקרא מחמת האיסור של בשר בחלב, שלא נאמר שהכוונה בפסוק ל"חלב" ההפוך משומו, אלא הכוונה לחלב הניגר הנחלב מן הפרה. עד שמסקנת הגמ' שניתן לומר אם למקרא או אם למסורת אך שונה העניין באיסור של בשר בחלב, שלא נאמר כאן איסור טיגון אלא אסרה תורה בישול של בשר יחד עם החלב, והבישול שייך דווקא בחלב הנחלב מן הפרה שהוא צלול וראוי לבישול, אבל בחלב שהוא סוג של שומן אין בו בישול אלא טיגון.

המקור לאיסור בשר בחלב: בפרשת משפטים (שמות כג, יט) ובפרשת כי תשא (שמות לד, כז) ובפרשת ראה (דברים יד, כא) שילשה התורה ג' פעמים את הפסוק "לא תבשל גדי בחלב אמו". בגמ' בחולין (קטו, ב) תנא דבי רבי אישמעל, כתיב לא תבשל גדי בחלב אמו שלש פעמים, אחד איסור אכילה ואחד לאיסור הגאה ואחד לאיסור בישול.

לכאורה מדבריו של רבי ישמעאל ברור לנו, שאיסור בשר בחלב נאמר על בישול, על אכילה ועל הגאה. וכך הביא ברמב"ם במניין המצוות (קפו וקפז) ועיי"ש. המעניין, שהרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות (פ"א ה"א וה"ב) כאשר כותב את ההלכות שאיסור בשר בחלב, כותב את האיסור כזכור, ובמקור לאיסור בישול, מצייין "לא תבשל גדי בחלב אמו". ואילו לאיסור אכילה, כותב הרמב"ם "לא שתק בכתוב מלאסור האכילה אלא מפני שאסר הבישול כלומר ואפילו בישול אסור ואין צריך לומר אכילתו כמו ששתק מלאסור הבת מאחר שאסר בת הבת". דרשה זו, ציינו הנו"כ נמצאת בויקרא רבה. ובאמת צריך לעיין, מדוע הרמב"ם ציין דרשה אחרת מאשר הדרשה שהזכירה להלכה בשאר הפוסקים. ומה עוד, שהוא עצמו כתבה במניין המצוות. (ועיין בעניין, בלחם משנה ובתורת משפטים אות קלח ועוד.)

לנבי איסור בשר בחלב בבשר עוף, אמרו בגמ' בחולין (ק"ג, א) דעת רבי עקיבא, שאין לאסור מהתורה בשר בחלב, לא בבשר עוף ולא בבשר חיה. דעת רבי יוסי, שבשר חיה אסור בחלב. אולם בשר עוף בחלב, אינו אסור מן התורה. דעת רבי יונתן, בין בשר חיה ובין בשר עוף בחלב, אסורים מן התורה.

רבותינו הראשונים, נחלקו לגבי בשר עוף בחלב בעניין בשר עוף בחלב, רוב דעות, שאינו אסור אלא מדרבנן. כך הביאו תוס' בחולין (נח, א ד"ה ושיון) מדברי הבה"ג. כך פסקו אף הר"ף הרא"ש שם, וכן הרמב"ם (פ"ט ממאכלות אסורות). מאידך תוס' בחולין, (קד, ב ד"ה עוף) הביאו שיש לאסור מהתורה. וכך פסק ביש"ש (חולין פ"ח ס"ח ק) וכך נראה דעת הב"ח (יו"ד ס"ט פז).

האם איסור בשר בחלב "חוק" או "משפטי"? הכלי יקר (בפרשת משפטים, שם) כתב, "בטעם מצווה זו ויצאו רוב המפרשים ללקוט ולא מצאו בה טעם מספיק עד ש"א שמצווה זו מן החוקות שאין להם טעם נודע".

ברמב"ם במורה (ח"ג פל"ב) הביא בטעם האיסור, שיש אומרים שכך היה חוק עובדי ע"ז לבשל בשר בחלב בחגיגה או לצרכים אחרים ורצתה התורה להרחיקו מחוקות הגויים.

בחנין (מצוה צב) וכן על דרך זו בכלי יקר ועוד, האיסור לא מחמת היזק לגוף וכו' אלא הקב"ה שם בתחילת הבריאה כל דבר במקומו תכונתו ופעולתו בסדר המסוים בצורה הישרה והטובה לכל בני האנוש ויש צדדים שלא הורשו בני אדם כי יודע ד' שסוף מעשה היוצא לבני אדם באותם הצדדים רע להם ומפני זה מונעם. ועוד כתבו שתערובת דומה לכישוף.

דעת הרשב"ם, שהתורה למדה דרך תורת אבות והרחקה ממידת האכזריות לבשל גדי בחלב אמו. כדרך שהזהירה אותו ואת בניו לא תשחטו ביום אחד. שילוח הקן וכו'.

מה עושים כאשר מטפף פסוק חלב על תחיתך בשר?

בשבת האחרונה קראנו בתורה באחד מן המקומות שנזכר בהם איסור בשר בחלב, נאריך מעט בענייני בשר בחלב בתערובת ומה עושים כאשר התערב חלב בבשר או להפך.

יש לדון בכל תערובת האם היא יבש ביבש או לח בלח. גם כאשר נדע שהגדרת הדבר הוא "לח בלח" יש לדון האם הוא מיון או לא מיון. אולם האם יש אופנים לברר את התערובת ולהחזירה למצאה היחיד הודאי. למדנו בכך כמה מושגים. **"הדחה"**, כאשר ב' הדברים הנוגעים, צוננים. מספיק הדחה. כלומר שטיפה. המשנה אמרה (פסחים עו) דין זה לגבי קרבן פסח שסכו בשמן של תרומה, ומנוי הקרבן הם ישראל, שאסור להם להשתמש בשמן של תרומה. כאשר הבשר חי, ידיחננו, ובזה מספיק כדי להוריד את הדבר האסור, כיון שקי"ל שצונן אינו בולע.

לגבי בשר וחלב, בשו"ת הרצ"ב (יו"ד ס"ט פה), מחמיר ונוקט שאמנם אין חשש של בליעה, אולם יכול להיות שיבשר מטע חלב בתוך סדקי הבשר, לכן יאכלנו קר כדי שלא יעבור על איסור בישול בשר וחלב.

"קליפה", כאשר יש בליעה, אולם בליעה שאינה עמוקה, הדין שיכול לקלוף כדי קליפה וזכה סגי. שיעור קליפה, שיכבה הניטלת כאחת ואינה מתפוררת. ושאר המאכל נידון כהיתר גמור. עכ"פ הנידון הזה הוא כאמור ככה"ג שיש חשש לבליעה, אולם שאינה עמוקה, זה בצונן וחם וכד'. ותוס' (בפסחים שם ד"ה ואם) נקטו, שבבשר רך, אין הבדל בין חם לצונן, תמיד מוגדר כבולע. אולם אם הבשר שמן, דינו "מפפעע", אז חוששים יותר מכדי קליפה, כפי שהגמ' אומרת (שם עו, ב).

"קמיצה", במשנה בפסחים (שם) מבואר, שכאשר נפל מרובט הבשר על הסולת וחדר על הבשר, "יקמוץ" את מקומו. בהלכות בליעות איסורים וכו' לא מצאנו הגדרת "קמיצה" מה היא.

"נטיילה", מצאנו בדין נפל על החרס וכו' וכן ב"תתאה גבר" וכו', שיעורו הוא "אצבע". וכבכל השיעורים, נחלקו במידות של זמנינו, האם הוא 2 ס"מ או 2.5 ס"מ. אולם מוכיח המלאכת שלמה שבדברי הגמ' מבואר, ש"קמיצה" היא יותר עמוקה מ"נטיילה". שאמרה הגמ' מדוע בקמיצה, סגי ביטול את מקומו. ועי' במארי ובר"י מלו"ל, שכתבו לגבי קמיצה שנוטל אף את הסולת ומסביב כיון שנעשתה בליעה ע"י הרוטב ואולי זה הכוונה קמיצה שהיא יותר מנטיילה.

סיכום הדף נושא: "אם למקרא" ו"אם למסורת"

אמר רבי יצחק בר יוסף מבואר מדברי כמה תנאים שסברו שדורשים "אם למקרא", היינו בתורה יש פסוקים שנכתבו בצורה אחת ונהגים בקריאה בצורה שונה, אם מתייחסים לצורת הכתיבה "אם למסורת" אם מתייחסים לצורת ההגייה היינו "אם למקרא".

א. דעת רבי שאומרים "אם למקרא" שהרי **התבאר לעיל** שהמקור לדברי רבי שצריך 5 דינים, **כיון שלמד** ש"אשר **ירשעו**" נדרש כביכול כתוב "ירשעו" ברבים ולא כרבנן שדרשו את הצורה שכתבו בלבד "ו".

ב. רבי יוחנן בן חנני, ששאלו תלמידיו מהיכן למדנו שהיולדת נקבה טמאה 14 יום, אולי טמאה 70 יום, שהרי בפסוק מבואר "ונטמאה שבועים כנדתה" המילה "שבועיים" כתובה בכתוב חסר, ונדרש אותה כאילו נאמר 70. **אמר להם רבי יוחנן בן חנני**, למדנו מילדת זכר, שאמרה תורה ימי טוהר נקבה כפול נטוהר של זכר, שהרי **בזכר** ימי טוהר 33, שאם רואה דם באותם הימים לא מוגדר כדם טמא, **ביולדת נקבה** אחרו 66, כך לגבי ימי הטומאה בזכר אחרו 7 ימים, יתבאר הפסוק כשבועיים ולא כשבועים. **לאחר שיצאו אמר להם שיחזרו**, שאיננו צריכים את הדרשה כיון שיש "אם למקרא" ונקרא "שבועיים".

ג. בית שמאי, מבואר שנחלקו ב"ש וכו' אם נתן מתנה אחת של דם בחטאת כיפר או לא, **לדעת ר"ש** לא כיפר עד שיתן ב' מתנות, לבה"ה כיפר אף אם נתן מתנה אחת. **ביאר ר"ה את המקורות**, כתוב בפרשת חטאת ג פעמים "קרבנות" ודורשים קרנות ברבים היינו 6, לכתחילה יש לתת על כל 4 קרנות, וגאמרו עוד 2 לעכב, כפי הכלל שכל דבר ששנה עליו הכתוב הכוונה לעכב. **מבואר** ש"ב" דרשו "אם למקרא" שהרי פסוק כתוב כתוב חסר "קרבנת", וזו דעת ב"ה שעם אחת כתוב "קרבנות" מלא ונדרש 2, ועוד פעמים חסר, נמצא 4, 3 לכתחילה ורק פעם אחת לעכב, **ולא שייך** לומר שכולם רק למצוה שאין אפשרות לכפרה בלא זריקה או תנייה של דם.

ד. רבי שמעון לגבי הלכות סוכה, **לדעת רבנן** הכשר סוכה בג' דפנות שיש' מתוכם כהלכתא ושלישית אפילו טפה. **לדעת ר"ש**, 3 כהלכתא ורביעית של טפה. **ונחלקו** בדרשה "בסכת" "בסכות" **רבנן למדו** "אם למסורת" כביכול נאמר ד' פעמים (פעם אחת מלא והשאר חסר) א' לגוף הענין של ישיבת סוכה, נשאר ג' לדרשה על הדפנות, הלכה למשה מסיני הפחיתה שיעור הדופן השלישית להעמידה על טפה. **לר"ש** יש את "אם למקרא" ונאמר כביכול 6 פעמים, פסוק א' לגוף הענין, נשארו 4 לדפנות וכו'.

ה. רבי עקיבא, נחלקו רבנן ור"ע האם יש צירוף של רביעית דם מב' מתים לגבי טומאת אוהל. כתוב **על כל נפש מת לא יבא ר"ע דרש** ב' נפשות ושיעור אחד. **לרבנן** כתוב "ונפשת" בכתוב חסר, היינו שכל מצרפים מב' נפשות.

שאל רב אחא בר יעקב, האם יתכן לומר שיש מי שחולק על המושג "אם למקרא" והרי לגבי איסור בשר וחלב **לא תבשל גדי בחלב אמו** אם דורשים "אם למקרא" בידוע שהכוונה לחלב הניגר מעיני הפרה, **אבל** אם יש רק אם למסורת, יתכן ונדרוש לחלב האסור באכילה מחמת איסור אכילת חלב, השונה משומו המותר באכילה.

מבאר הגמ', אי"כ צריך לומר **שילכולם יש אם למקרא**, ולא חלקו באם למקרא או למסורת, **רבי ורבנן** (א) נחלקו באם "ירשעו" אלהים" הכוונה לעוד שניים או לא. **רבי יוחנן בן חנני** (ב) לא חלקו עליו לומר שישן שאין אם למקרא. **בית הלל** (ג) לא חלקו מחמת אם למסורת, אלא הפסוקים באו לומר שלא נלמד בנין אב מחטאת הנימית שבהם מעכבים המתנות. **רבנן ור"ש** (ד) נחלקו האם צריך פסוק לומר שצריך סיכור או לא. **רבנן ור"ע** (ה) חלקו האם "נפשות" הכוונה ב' מתים או הזרה שלא יטמא לנפשות שבעולם.

שואלת הגמ' לאידך גיסא, והרי חייבים לומר שיש שסבורים "אם למסורת", לגבי תפילין למדנו "לטוטפות" פעם אחת כתוב מלא, פעמיים כתוב חסר, **אמר רבי ישמעאל** למדנו שצריך 4 בתים בתפילין שבאש. **אמר ר"ע**, "טט" בכתפי הכוונה 2, "פח" באפריקה הכוונה 2, נמצא שהגענו 4 לפי המילה הכתובה בכתוב חסר. **מבואר מרבי ישמעאל** שלמד "אם למסורת" שהתייחס לצורת הכתיבה.

אלא רצו לומר שבאמת יש מחולקת האם אומרים אם למקרא או למסורת, אבל במקום שהנידון הוא אך ורק בקריאה, **כלומר** אין הפרש אותיות בין המקרא למסורת אומרים "אם למקרא" **ולכן** "לא תבשל גדי בחלב אמו" מתייחסים למקרא. **שואלת הגמ'**, אף זה לא יתכן שהרי נאמר לגבי עליה לרגל **שלוש פעמים בשנה יראה כל זמורה** ונחלקו במילה "וראה" **ליוחנן בן דהבאי בשם רבי יוחנן בן תמא**, אדם שאינו רואה באחת מעיניו פטור ולומר שהלשון משמשת כביכול הכוונה "וראה" ולא רק שהוא בא להיראות כלפי הקב"ה. **ורבנן** מתייבים.

מסקנת הגמ', יש מחלוקת האם דורשים אם למקרא או למסורת, שונה הענין באיסור בשר וחלב "לא תבשל גדי בחלב אמו" שאמרה תורה **דרך בישול** וחלב הניגר מעיני הפרה הוא צלול וראוי לבישול ובזה אסרה תורה, **משא"כ** "חלב" שהוא שומו האסור אין מבלשלים בו אלא מנגינים בו, **לפי** לכ"ע נקרא ונדרש "חלב".